

На правах рукопису

ВАСИЛЬОС КРІЙ ВАДИМОВИЧ

ДОБІР І КОНСТРУЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО КОМПОНЕНТА
ЗМІСТУ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В СЕРЕДНІЙ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

13.00.01 – Теорія та історія педагогіки

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків - 1996

Дисертація в рукописі

ДВ 33.071

Робота виконана в Харківському державному літературно-наук. центр. ЛНБ України ім.В.Стефаніка
університеті ім.Г.С.Сковороди

00754025 (N)

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук
Москаленко Петро Григорович
Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Василенко Володимир Аркадійович
кандидат педагогічних наук, професор
Терентьева Наталія Миколаївна

Провідна установа: Сумський державний педагогічний інститут

Захист відбудеться 28 " березня 1996 р. о 13⁰⁰ год.

на засіданні спеціалізованої вченої ради К.02.26.02 у Харківському
державному педагогічному університеті ім.Г.С.Сковороди за адресою:
310168, м.Харків, вул.Блюхера, 2.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотечі Харківського
державного педагогічного університету ім.Г.С.Сковороди

Автореферат рецензійний 24 березня 1996 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради

канд.пед.наук,
доцент Штефан Д.А.

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження. Одним з основних завдань сучасної загальноосвітньої школи є збереження, розвиток і примноження інтелектуального потенціалу нації, вирішення якого тісно пов'язане з проблемою її фізичного удосконалення. Фізкультурна освіта, як і будь-яка інша освіта, покликана сформувати у дитини вміння свідомо аналізувати, зіставляти, порівнювати, вивчати і знову синтезувати одержані нею почуття і враження, зробивши з них відповідні наукові висновки, свідомо ставитися до своїх рухів, дій і вчинків.

Але ця вимога перебуває в явному протиріччі з реальною педагогічною практикою, де зміст освіти зводиться в основному тільки до визначеної сукупності способів діяльності, а процес навчання - до системи вправ через показ-наслідування, що відзначається й іншими дослідниками. Згідно з нашими дослідженнями тільки 2,8% учнів виконали навчальні завдання, що потребують застосування наукових знань; розкрити зміст теоретичного розділу навчальної програми "Основи знань" змогли лише 10,7% вчителів фізичної культури. Серед основних причин таких труднощів вчителі справедливо називають спорадичність, фрагментарність відбиття у змісті фізкультурної освіти теоретичних знань, відсутність цілісного систематичного їх відображення в навчальних програмах і навчальних посібниках.

Аналіз навчальних програм /1927-1993 р.р./, вітчизняних навчальних посібників /18 пр./ показує, що автори лише у декларативній формі торкаються проблеми науково-теоретичної спрямованості шкільної фізкультурної освіти і виховання. В явному вигляді теоретичний компонент у навчальних програмах і навчальних посібниках не виділено.

Питанням визначення змісту фізкультурної освіти в аспекті необхідності відбиття в ньому теоретичного компонента присвячені

роботи ряду вітчизняних і зарубіжних дослідників. Але проекти багатьох авторів не одержали науково-експериментального обґрунтування та підтвердження і не знайшли відповідного відображення в навчальних програмах і в реальній педагогічній практиці.

Тому проблема організації фізкультурної освіти школярів на основі відбиття в їх свідомості цілісного науково-теоретичного уявлення про фізичну культуру як необхідного компонента загальнолюдської залишилася невирішеною і в сучасних умовах набуває особливої актуальності, що і визначило тему нашого дослідження: "Добір і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти в середній загальноосвітній школі".

Під теоретичним компонентом змісту фізкультурної освіти ми розуміємо певний комплекс елементів наукових знань /терміни, поняття, наукові факти, закони, наукові теорії і т.ін./, науково-предметних, допоміжних знань /методологічні, логічні, філософські, історико-наукові, міжпредметні/, які сприяють свідомому засвоєнню провідного компонента навчального предмета /способи діяльності/, формуванню у школярів цілісного уявлення про фізичну культуру як частину загальнолюдської.

Повнота відображення зазначених елементів теоретичного компонента фізкультурної освіти залежить від дидактичних завдань і структури провідного компонента. Тобто логіка добору змісту фізкультурної освіти в аспекті зазначеної проблеми дослідження передбачає рух думки від структури певного способу діяльності до структури теоретичного компонента.

Об'єкт дослідження - зміст фізкультурної освіти.

Предмет дослідження - теоретичний компонент змісту фізкультурної освіти: добір і конструювання.

Мета дослідження полягає в розробці наукових основ добору і конструювання змісту фізкультурної освіти і організації процесу навчання, спрямованого на формування в учнів цілісного уявлення про фізичну культуру як частину загальнолюдської і свідомого

сприйняття школярами індивідуальних програм фізичного розвитку та вдосконалення.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що, якщо, за дидактичну основу добору і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти взяти загальнодидактичну модель навчального предмета і об'єктувати в процесі навчання в свідомості учнів його елементи і структуру, то це приведе до значного підвищення якості засвоєння провідного компонента навчального предмета /способу діяльності/, а також сприятиме формуванню у них цілісного уявлення про фізичну культуру як частину загальнолюдської і свідомого сприйняття школярами індивідуальних програм фізичного розвитку і вдосконалення.

Зазначена гіпотеза визначила завдання дослідження:

1. Здійснити логіко-дидактичний аналіз змісту фізкультурної освіти.

2. Визначити процедуру добору і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти на основі загальнодидактичної моделі навчального предмета.

3. На основі загальнодидактичної моделі навчального предмета з провідним компонентом "способи діяльності" розробити зміст теоретичного компонента фізкультурної освіти.

4. Визначити особливості організації процесу навчання на основі розкриття перед учнями структурної моделі змісту фізкультурної освіти.

5. Перевірити експериментально ефективність впливу включення теоретичного компонента до змісту освіти і процесу навчання на якість засвоєння провідного компонента навчального предмета, а також на ефективність формування у свідомості учнів цілісного уявлення про фізичну культуру як частину загальнолюдської.

Методологічну основу дослідження складають: діалектичний принцип загального зв'язку предметів і явищ матеріального світу,

принцип всебічності /вимога охопити в процесі пізнання всі боки досліджуваного об'єкту і розглянути його в усіх зв'язках і стосунках/; теоретична концепція змісту освіти; теорія і типологія навчальних предметів, розроблених у лабораторії проблем загальної дидактики НДІ теоретичної педагогіки і міжнародних досліджень в освіті РАО.

У роботі були використані такі методи дослідження: аналіз педагогічної, філософської і психологічної літератури з метою вивчення стану проблеми; вивчення педагогічної практики в аспекті досліджуваної проблеми; констатуюче дослідження /анкетування вчителів і учнів з метою діагностики вихідного стану знань і умінь в аспекті досліджуваної проблеми/; моделювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти на основі загальнодидактичної моделі навчального предмета; формуючий експеримент. Отриманий у процесі дослідження матеріал оброблявся відомими методами математичної статистики.

На захист виносяться такі положення:

1. Загальнодидактична модель навчального предмету з провідним компонентом "способи діяльності" є достатньою інструментальною основою стосовно побудови змісту фізкультурної освіти і зокрема теоретичного компонента.

2. Для формування у школярів цілісного науково-теоретичного уявлення про фізичну культуру як частину загальнолюдської необхідне відбиття у їх свідомості не тільки комплексу конкретних науково-предметних знань, але й усієї сукупності структурно-функціональних зв'язків і логічних відношень їх з іншими галузями наукових знань.

3. Основною умовою формування у школярів цілісного науково-теоретичного уявлення про фізичну культуру є дедуктивна логіка розгортання у процесі навчання змісту теоретичного компонента фізкультурної освіти.

4. Введення у необхідній кількості концептуально оформлених елементів наукових знань, що складають теоретичний компонент у зміст фізкультурної освіти і в процес навчання сприяє не тільки успішному засвоєнню учнями провідного компонента навчального предмета, але і самостійному переносу школярами засвоєних наукових знань у нові нестандартні ситуації, розробці різних індивідуальних варіантів зміцнюючих, оздоровчих і розвиваючих систем вправ і профілактичних програм.

Наукова новизна полягає в теоретичному обґрунтуванні необхідності включення певного комплексу науково-теоретичних знань до змісту фізкультурної освіти для якісного засвоєння його провідного компонента - "способи діяльності", свідомого сприйняття школярами індивідуальних програм фізичного розвитку і вдосконалення, формування в свідомості учнів цілісного уявлення про фізичну культуру як частину загальнолюдської.

Теоретична значущість полягає у визначенні та обґрунтуванні дидактичної основи /загальнодидактична модель навчального предмету/ і дидактичних орієнтирів добору і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти, які мають загальнодидактичне значення і можуть бути перенесені на інші навчальні предмети, в яких провідним компонентом змісту освіти є "способи діяльності".

Практична значущість роботи визначається розробкою змісту теоретичного компонента фізкультурної освіти для I, II, III ступенів навчання. Теоретичні і науково-методичні матеріали дослідження доцільно включати в програму курсів та факультетів підвищення кваліфікації вчителів і керівників шкіл, а також взяти за основу спецкурсу для студентів педагогічних університетів. Матеріали дослідження можуть бути використані укладачами навчальних програм з фізичної культури.

Достовірність наукових положень і висновків, зроблених у дисертації, забезпечена різноманітністю і взаємодоповнюваністю використаних методів та методик дослідження, адекватних завданням кожного етапу дослідження /у констатуючому дослідженні за допомогою спеціальних завдань встановлено, що відсутність у змісті фізкультурної освіти теоретичного компонента в значній мірі знижує якість засвоєння провідного компонента навчального предмета; у школярів не формується цілісне уявлення про фізичну культуру як частину загальношкільської; у початковій частині дослідно-експериментальної роботи за допомогою вклучення в зміст навчального предмета теоретичного компонента і його розкриття на основі загальнодидактичної моделі встановлена його ефективність у засвоєнні провідного компонента і сприйняття учнями індивідуальних програм фізичного розвитку і вдосконалення, а також формування в їх свідомості цілісного уявлення про фізичну культуру як частину загальношкільської/; репрезентативність матеріалів, необхідних для якісної і кількісної характеристики результатів дослідно-експериментальної роботи і її варіантів; стабільність одержаних у ході її-результатів.

Апробація роботи і впровадження результатів. Матеріали дослідження використані на курсах підвищення кваліфікації Харківського, Севастопольського, Дніпропетровського обласних інститутів удосконалення вчителів, а також у Центральному Республіканському /м.Київ/ інституті удосконалення вчителів, на курсах підвищення кваліфікації вчителів Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди. Результати експериментальної і дослідно-впроваджувальної роботи доповідалися на науково-теоретичних конференціях працівників освіти Харківської області, на обласних і районних педагогічних читаннях, засіданнях педагогічних рад шкіл області.

Теоретична концепція дослідження доповідалась на Всесоюзних науково-практичних конференціях "Шляхи удосконалення шкільного фізичного виховання" /Одеса, 1983; Брест, 1985/, Республіканській науково-практичній конференції з питань удосконалення уроку фізичної культури як основної форми шкільного фізичного виховання /Дніпропетровськ, 1989/. Розроблений з використанням матеріалів дослідження спецкурс "Інтелектуалізація навчально-виховного процесу на уроках фізичної культури" читався на курсах учителів фізичної культури при Харківському обласному інституті удосконалення вчителів.

Дослідно-впроваджувальна робота проводилася в загальноосвітніх школах м.Харкова і Харківської області. Результати впровадження отримали позитивну оцінку учнів, вчителів, керівників шкіл, працівників методичної служби райво, методистів інституту удосконалення вчителів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, двох розділів, заключення, списку використаної літератури і додатка. Виклад ілюстровано 3 гістограмами, 15 таблицями, 18 рисунками. Обсяг дисертації /без додатка і списку літератури/ 145 сторінок машинописного тексту.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, визначається об'єкт і предмет дослідження, формулюється гіпотеза, висвітлюється наукова новизна і практична значущість роботи.

Перший розділ - "Зміст фізкультурної освіти як категорії дидактики" - зміщує логіко-дидактичний аналіз змісту фізкультурної освіти. Розкривається склад і структура теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти. Теоретично обґрунтовується загальнодидактична модель навчального предмета як дидактична основа добору і констрування теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти.

У другому розділі - "Дослідно-експериментальне дослідження ефективності вclusions теоретичного компонента у зміст фізкультурної освіти і в процес навчання" розглядаються особливості організації процесу навчання на основі розкриття структурної моделі теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти, основою якої є загальнодидактична модель навчального предмета як провідної умови ефективного формування у школярів цілісного уявлення про фізичну культуру як частину загальнообідської і підвищення якості засвоєння провідного компонента навчального предмета.

В заключенні дисертації сформульовані основні висновки, визначені проблеми, які потребують подальшої розробки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

В дисертації розкривається змістовна сутність понять "фізична культура", "фізичне виховання", "фізкультурна освіта".

В педагогічній літературі поняття "фізична культура" розуміється як складова частина загальної культури суспільства і особистості /Ашмарін Б.А., Видрин В.М., Головін В.А.; Качашкін В.Н., Козленко М.П., Коробейніков К.К., Матвеев А.А., Матвеев Л.П., Новіков А.Д./ як засіб підготовки до праці і захисту Батьківщини, виховання і покращення здоров'я /Качашкін В.М./, як вид соціальної діяльності людей, спрямований на зміцнення здоров'я і розвиток фізичних здібностей, на підготовку до життєвої практики /Коробейніков К.К., Шигаєв Б.М./, як сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, створених і використаних для фізичного удосконалення людей /Ашмарін Б.А., Козленко М.П./, як сфера соціальної діяльності, спрямованої на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини /СЭС /.

У нашому дослідженні під фізичною культурою як частиною загальнолюдської культури ми розуміємо специфічний процес і результат людської діяльності, засіб і спосіб всебічного фізичного розвитку людей, спрямований на забезпечення практичного виконання ними своїх соціальних функцій у суспільстві.

Під фізичним вихованням розуміють: педагогічний процес навчання людини рухів і удосконалення його фізичних якостей /Коробейников К.К., Матвеев Л.П./; педагогічний процес, спрямований на удосконалення основних життєво важливих рухових навичок, умінь і пов'язаних з ними знань /Матвеев Л.П., Новіков А.Д./; педагогічний процес, покликаний керувати фізичним розвитком і фізичною освітою людини /Ашмарін Б.А., Видрин В.М./; педагогічний процес, спрямований на формування здорового, фізично вдосконаленого, соціально активного і морально стійкого покоління /Головін В.А./; соціально обумовлений, педагогічно організований процес оволодіння цінностями фізичної культури /Ашмарін Б.А./; одна з форм, педагогічно орієнтованого процесу передачі і засвоєння цінностей фізичної культури у межах системи освіти /Матвеев Л.П./; свідомо спрямований розвиток фізичних здібностей /Матвеев Л.П./. На наш погляд, фізичне виховання - це, перш за все, формування певної системи ставлення школярів до особистого здоров'я як соціальної цінності, розуміння необхідності його розвитку і вдосконалення, формування системи відношень до цінностей фізичної культури, до знань і умінь.

Фізичне виховання не тотожне фізичній освіті. Поняття "фізична освіта" розуміють як процес і результат оволодіння спеціальними систематизованими знаннями, фізичними вправами, а також засобами їх самостійного вивчення і використання у житті /Ашмарін Б.А./, як придбання учнями певних знань, умінь і навичок виконувати фізичні вправи, застосовувати їх

у житті /Шилл Б.М./, як систему засвоєння людиною раціональних засобів керування своїми рухами, придбання таким шляхом необхідного у житті фонду рухових умінь, навичок і пов'язаних з ними знань. Однак термін "фізична освіта" не є адекватним суттєвому змісту самого поняття, оскільки власне поняття "фізична освіта" відноситься до системи підготовки спеціалістів... в галузці фізики" /Педагогическая энциклопедия, М., 1968, т.4/. Щоб зняти протиріччя подвійного тлумачення терміну "фізична освіта", доцільно використовувати термін "фізкультурна освіта", що й прийняте в нашому дослідженні.

Провідним фактором у доборі й конструванні змісту фізкультурної освіти мають бути цілі формування особистості. Основними цілями фізкультурної освіти в аспекті соціальної парадигми, що розглядає особистість як неповторну соціальну цінність, на наш погляд є:

- всебічний фізичний розвиток людини;
- підготовка кожного члена суспільства до плідної праці та інших соціально важливих видів діяльності;
- підготовка до творчої праці і захисту Батьківщини;
- соціальний розвиток особистості - соціальна адаптація до нових соціально-економічних відносин;
- інтелектуальний розвиток особистості в процесі пізнавальної діяльності;
- розвиток наукового світогляду;
- розвиток здібностей протистояти факторам навколишнього середовища, що впливають на організм;
- розвиток здібностей долати труднощі і перепони;
- розвиток емоційно-вольової сфери особистості;
- формування фізичної активності.

Зазначені цілі детермінують зміст фізкультурної освіти, що складається згідно з загальнодидактичною концепцією І.Я.Лернера з чотирьох компонентів:

1. Знання про світ і способи діяльності інтелектуального і практичного характеру.

2. Способи діяльності, які відомі суспільству.

3. Способи творчої діяльності.

4. Система емоційно-ціннісного ставлення до самого себе, до інших, до навколишнього світу.

Провідним компонентом змісту фізкультурної освіти є "способи діяльності", тобто основною функцією навчального предмета "Фізична культура" є формування у школярів системи конкретно-предметних способів діяльності /рухових умінь і навичок/, а також уміння складати індивідуальні програми фізичного розвитку і вдосконалення. Основою цього процесу є свідоме засвоєння школярами певного комплексу наукових знань, що складають теоретичний компонент змісту фізкультурної освіти, який майже не знаходить свого відображення ні в навчальних програмах, ні в реальній педагогічній практиці /дидактичні моделі/.

Дидактична модель змісту фізкультурної освіти окремої теми

/Комплексні програми. Фізична культура I-XI класи.
К.: Освіта, 1993. С.22. 6 клас/

Тема	Основний блок	Процесуальний блок		Допоміжні способи діяльності
	Способи діяльності	Предметно-наукові знання	Допоміжні знання	
Спринтерський біг /60м/	Уміти: - виконувати стартовий розгін - бігати з максимальною швидкістю на відстані 60м	Знати:	Знати: - правила безпеки під час виконання фізичних вправ на майданчику	Уміти:

Дидактична модель змісту фізкультурної освіти окремі теми. 6 клас (експериментальний варіант)

ТЕМА	ОСНОВНИЙ БЛОК	ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ БЛОК		
	СПОСОБИ ДІЯЛЬНОСТІ (Комплексні програми середньої загальноосвітньої школи. Фізична культура 1-11 кл. - К.: Освіта, 1998. - 52с.С.23)	ПРЕДМЕТНО-НАУКОВІ ЗНАННЯ	ДОПОМІЖНІ ЗНАННЯ	ДОПОМІЖНІ СПОСОБИ ДІЯЛЬНОСТІ
Спринтерський біг	<p>УМІТИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - займати стартове положення - виконувати стартовий розгін - переходити з стартового розгону до бігу на дистанції - бігати із максимальною швидкістю на відстань 60 м - активно фінішувати 	<p>ЗНАТИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - варіанти низького і високого старту - загальнорозвивальні вправи бігуна - спеціальні і підготовчі вправи бігуна - правила вибігання з низького старту - способи переходу від стартового розгону до бігу на дистанції - техніку бігу по дистанції - правила дихання під час бігу - темп і ритм бігу - способи фінішування - якими приборами вимірюється результат бігу на спринтерській дистанції - правила змагання з бігу на 60 м 	<p>ЗНАТИ:</p> <p>НОРМАТИВНО-ПРОФІЛАКТИЧНІ</p> <ul style="list-style-type: none"> - правила безпеки під час виконання бігу на 60 м (достатній розгін основних груп м'язів і зв'язок, обов'язкове виконання спеціальних і підготовчих вправ бігуна бігти тільки по бічній дорозці, не перебігати на інші доріжки, після фінішу бігати пізно не гальмувати, першу допомогу треба зробити при травмах) <p>ІСТОРИКО-НАУКОВІ</p> <ul style="list-style-type: none"> - історію виникнення розвитку бігу на спринтерській дистанції <p>КОНТРОЛЬНО-ОЦІНОЧНІ</p> <ul style="list-style-type: none"> - склад основних компонентів бігу на 60 м - як визначити оптимальний темп і ритм бігу на 60 м - роль довжини кроків і частоти їх виконання на швидкість бігу - правила контролю і самоконтролю за технікою бігу на 60 м <p>МІЖНАУКОВІ</p> <ul style="list-style-type: none"> - вплив бігу на основні функціональні системи організму - вплив спринтерського бігу на розвиток швидкісних і швидко-сило-вих якостей - діагностувати стан здоров'я під час бігу <p>МІДПРЕДМЕТНІ</p> <ul style="list-style-type: none"> - вплив законів фізики на положення бігуна під час старту і вибігання з низького старту 	<p>УМІТИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - приймати положення низького і високого старту - вибігати з низького старту у нахил - виконувати загально-розвивальні вправи бігуна з: спринтерської дистанції - виконувати дріфтливий біг - виконувати біг з високим підняттям стегна - виконувати біг стрибками - переходити з положення бігу у нахил до бігу з прямим положенням тулуба - бігти по дистанції широким кроком з додержанням оптимального ритму - тримати максимальний темп бігу на протяжній всій дистанції - контролювати темп і ритм бігу під час пошукання дистанції - аналізувати стан здоров'я під час бігу - регулювати навантаження на основні групи м'язів і зв'язок - аналізувати ритм дихання під час бігу на 60 м - активно фінішувати за рахунок кидка на фінішну стрічку - надати першу допомогу при травмах

Наведені моделі розроблені на основі загальнодидактичної моделі навчального предмета /І.К.Журавльов, Л.Я.Зоріна/ з провідним компонентом "способи діяльності". Вони являють собою структурну модель фрагменту змісту фізкультурної освіти.

Загальнодидактична модель навчального предмета з провідним компонентом "способи діяльності" є достатньо інструментальною основою стосовно побудови змісту фізкультурної освіти і зокрема теоретичного компонента. Вихідним в процесі добору і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти є спосіб діяльності, структура якого обумовлює добір науково-предметних та допоміжних знань /нормативно-профілактичні, історико-наукові, міжнаукові, контрольно-оціночні, міжпредметні/, що складають зміст теоретичного компонента.

Теоретичний компонент являє собою також інтегральний продукт різних галузей наукових знань: соціально-економічних, історико-наукових, екологічних, санітарно-гігієнічних, анатомо-фізіологічних, психолого-педагогічних, інформаційно-кібернетичних, включення яких до змісту освіти і процесу навчання сприяє всебічному розвитку, науковому світогляду школярів.

Як уже зазначалося, дослідна робота проводилась в загально-освітніх школах м.Харкова і Харківської області протягом 8 років /1987 - 1995 р.р./ у три етапи. Мета констатуючого обстеження /перший етап дослідницької роботи/ полягає в перевірці рівня сформованості теоретичних знань, які необхідні для свідомого засвоєння способів діяльності як провідного компонента змісту фізкультурної освіти. Всього констатуючим обстеженням було охоплено 872 учні, з них 229 учнів - 5 кл.; 222 - 7 кл.; 195 - XI кл. Результати, отримані при проведенні констатуючого обстеження, свідчать про низький рівень сформованості теоретичних знань.

Найбільші утруднення при виконанні завдань констатуючого обстеження викликали ті з них, які вимагали знання впливу фізичних справ на ту чи іншу функціональну систему організму, знань функціональних систем організму, знань сприяння фізичних вправ на поліпшення розумової праці, а також міжпредметних і міжнаукових знань.

Другий етап роботи присвячений перевірці ефективності включення експериментального варіанту теоретичного компонента до змісту фізкультурної освіти і в процес навчання. Формульним експериментом було охоплено 630 учнів /5,7,9,II кл./. В ході якого вирішувалися слідуючі завдання:

- визначення ефективності дедуктивної логіки поетапного розкриття змісту фізкультурної освіти /провідного і теоретичного компонентів/;
- навчання учнів конструювати індивідуальні програми фізичного розвитку і вдосконалення на основі засвоєння комплексу теоретичних знань;
- визначення почасових витрат на засвоєння теоретичної частини змісту фізкультурної освіти;
- визначення впливу включення теоретичного компонента до змісту фізкультурної освіти і в процес навчання на ефективність засвоєння провідного компонента.

Визначення ефективності включення теоретичного компонента в зміст і в процес навчання проводилося на основі слідуючих показників:

- рівень засвоєння теоретичних знань. Для чого була розроблена система запитань і завдань репродуктивного і творчого характеру адекватних завданням дослідження: завдання, що потребували від учнів виявлення елементів знань теоретичного компонента і всього комплексу з конкретної теми в цілому;

- якість засвоєння провідного компонента навчального предмета. З цієї метов були розроблені 7 рухових тестів, які вимагали від учнів точного і свідомого виконання різних фізичних вправ;

- питання, які були спрямовані на визначення інтересу до предмета;

- питання, які спрямовані на визначення бажання займатися фізичною культурою і спортом;

- завдання, спрямовані на визначення уміння складати програми індивідуального фізичного розвитку і вдосконалення та реального їх використання.

Всі завдання з одного боку сприяють засвоєнню наукових знань і рухових умінь, а з другого є засобом їх перевірки.

Результати формульного експерименту наведені в таблицях 1,2,3.

Таблиця 1

Рівень засвоєння теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти

Теми	5 клас		7 клас		9 клас		II клас	
	86к	196е	182к	186е	158к	184е	152к	187е
Тема № 1	0,29	0,81	0,28	0,70	0,36	0,91	0,23	0,70
Тема № 2	0,31	0,91	0,19	0,80	0,31	0,64	0,42	0,65
Тема № 3	0,27	0,74	0,30	0,80	0,32	0,78	0,21	0,74
Тема № 4	0,36	0,68	0,28	0,82	0,32	0,75	0,32	0,78
Тема № 5	0,18	0,74	0,20	0,70	0,24	0,71	0,23	0,67
Тема № 6	0,38	0,90	0,45	0,93	-	-	0,19	0,61
Підсумок	0,32	0,74	0,28	0,79	0,31	0,76	0,27	0,74

Третій етап дослідницької роботи був присвячений зпровадженню результатів дослідження.

Констатуюче дослідження, формульний експеримент, впровадження результатів дослідження дозволяє зробити такі висновки:

ЛНБ ім. Б. Стефаніка
АН УРСР

ТАБЛИЦЯ 2.

середніх показників рівня розвитку основних рухових якостей учнів контрольних і експериментальних класів (швидкісно-силові здібності, координація рухів)

№ класу	Категорія	Кількість	Біг 60, 100 м (в сек.)		Стрибок у довжину з розб'язу (в см)		Метання м'яча, гранати (в м)	
			контр.	експер.	контр.	експер.	контр.	експер.
6	хлопчики	$\frac{43}{46}$	10,65 ± 0,62	10,51 ± 0,67	304,58 ± 29,54	310,12 ± 38,31	30,49 ± 4,95	32,18 ± 5,41
	дівчата	$\frac{43}{50}$	11,11 ± 0,71	11,02 ± 0,64	246,93 ± 28,04	280,71 ± 40,31	14,71 ± 3,90	18,07 ± 4,32
7	хлопчики	$\frac{42}{40}$	10,13 ± 0,63	9,68 ± 0,59	316,82 ± 26,96	331,48 ± 61,75	30,69 ± 7,63	36,28 ± 4,14
	дівчата	$\frac{40}{38}$	10,55 ± 0,71	10,19 ± 0,60	265,51 ± 28,07	294,59 ± 71,37	18,74 ± 4,62	24,31 ± 6,17
9	хлопчики	$\frac{23}{40}$	9,52 ± 0,63	9,13 ± 0,51	372,76 ± 53,06	398,12 ± 34,06	41,35 ± 5,12	47,28 ± 6,11
	дівчата	$\frac{25}{31}$	10,55 ± 0,71	9,58 ± 0,63	316,24 ± 29,45	329,68 ± 58,71	20,47 ± 4,54	25,13 ± 5,81
II	хлопчики	$\frac{26}{43}$	14,42 ± 0,69	13,52 ± 0,67	411,65 ± 31,38	431,36 ± 56,62	33,42 ± 3,82	38,72 ± 5,68
	дівчата	$\frac{26}{34}$	17,02 ± 0,63	16,51 ± 0,62	322,38 ± 53,86	330,29 ± 49,38	15,81 ± 4,71	18,79 ± 3,82

ТАБЛИЦЯ 3.

середніх показників рівня розвитку основних рухових якостей учнів контрольних і експериментальних класів (вмривалість, силові здібності)

№ класу	Категорія	Кількість	Біг на 1500, 2000, 3000 м (в хв)		Підтягування у висі (кіль. разів)		Піднімання гудуби (кіль. разів)	
			контр.	експер.	контр.	експер.	контр.	експер.
6	хлопчики	$\frac{43}{46}$	-	-	2,07 ± 1,01	4,14 ± 2,68	-	-
	дівчата	$\frac{43}{50}$	-	-	13,77 ± 5,19	16,81 ± 3,12	-	-
7	хлопчики	$\frac{42}{40}$	7,32 ± 1,17	7,15 ± 1,24	4,97 ± 3,06	5,15 ± 3,10	-	-
	дівчата	$\frac{40}{38}$	8,39 ± 1,35	8,10 ± 1,18	16,05 ± 5,88	21,09 ± 3,08	-	-
9	хлопчики	$\frac{23}{40}$	9,25 ± 1,22	9,24 ± 1,24	7,76 ± 3,2	8,20 ± 2,76	-	-
	дівчата	$\frac{25}{31}$	12,08 ± 1,24	10,51 ± 1,04	-	-	25,51 ± 9,36	33,42 ± 7,28
II	хлопчики	$\frac{26}{43}$	13,48 ± 1,28	13,08 ± 1,17	9,41 ± 3,8	10,60 ± 3,05	-	-
	дівчата	$\frac{26}{34}$	11,35 ± 1,33	10,48 ± 1,12	-	-	23,41 ± 7,32	29,41 ± 6,82

загальнодидактична модель навчального предмета є ефективною інструментальною основою добору і конструювання змісту фізкультурної освіти;

логіка добору і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти передбачає рух думки від структури конкретного способу діяльності до структури певного комплексу функціонально пов'язаних з ним теоретичних знань;

основною умовою успішного формування у школярів провідного компонента змісту фізкультурної освіти є дедуктивне поетапне розкриття певного комплексу теоретичних знань /теоретичного компонента/ в процесі навчання;

якість засвоєння провідного компонента змісту фізкультурної освіти безпосередньо залежить від якості засвоєння школярами певного комплексу функціонально пов'язаних з ним теоретичних знань;

включення до змісту фізкультурної освіти в процес навчання теоретичного компонента сприяє свідомій самостійній розробці школярами індивідуальних програм фізичного розвитку і вдосконалення;

дедуктивне поетапне розкриття змісту теоретичного компонента у функціональній пов'язаності з провідним компонентом сприяє формуванню в свідомості школярів цілісного уявлення про фізичну культуру як частину загальнолюдської;

включення до змісту фізкультурної освіти і в процес навчання, окрім предметно-наукових знань, комплексу допоміжних знань /нормативно-профілактичних, історико-наукових, контрольно-оцінювальних, міжнаукових, міжпредметних/ значно підвищує інтерес школярів до навчального предмета і процесу навчання;

включення до змісту фізкультурної освіти теоретичного компонента сприяє більш свідомій орієнтації школярів у різних видах спортивної діяльності відповідно до власних індивідуальних особливостей і можливостей;

включення до змісту фізкультурної освіти певного комплексу теоретичних знань, об'єктивно функціонально пов'язаних з провідним компонентом, веде до значного скорочення часу, засвоєння навчального предмета;

включення до змісту освіти теоретичного компонента, розробленого на основі загальнодидактичної моделі навчального предмета і дедуктивне поетапне розкриття його в процесі навчання, є необхідною загальною дидактичною умовою ефективного засвоєння навчальних предметів з провідним компонентом "способи діяльності".

Основний зміст дисертації розкрито у таких публікаціях:

1. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 1 клас / шестирічки / // Физическая культура в школе, 1989, № 9, с.18-21 /рос.мова/.

2. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 1 клас /семирічки/ // Физическая культура в школе, 1989, № 11, с. 16-19 /рос.мова/.

3. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 3 клас // Физическая культура в школе, 1990, № 2, с.11 - 14 /рос.мова/.

4. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 4 клас // Физическая культура в школе, 1990, № 4, с.15-18 /рос.мова/.

5. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 5 клас // Физическая культура в школе, 1990, № 8, с.15 - 19/рос.мова/.

6. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 6 клас // Физическая культура в школе, 1990, № 11, с.27-29 /рос.мова/.

7. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 7 клас // Физическая культура в школе", 1991, № 1, с.19-22 /рос.мова/.

8. Васьков Д.В. Педагогический контроль за обеспечением безопасности занятий учащихся физической культурой и спортом в школе. - Харьков, 1991. - 22 с./ у співавторстві/.

9. Васьков Д.В. Керівництво фізичним вихованням в загальноосвітній школі. - Харків, 1991. - 57 с. /рос.мова/. / у співавторстві/.

10. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 8 клас // Фізическа культура в школі, 1991, № 5, с.20-24 /рос.мова/
11. Васьков Д.В. Розділ "Основи знань". 9 клас // Фізическа культура в школі, 1992, № 11-12, с.12-14 /рос.мова/
12. Васьков Д.В. Зміст теоретичного матеріала програми з фізичного виховання учнів I-XI класів. Навчальний посібник, Харків, 1992. - 101с. /рос.мова/.
13. Васьков Д.В. Шляхи удосконалення фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи. Інформаційно-методичний вісник № 3, 1993, с.37-38.
14. Васьков Д.В. Інтелектуалізація навчально-виховного процесу на уроках фізкультури. Інформаційно-методичний вісник № 5-6, 1994, с. 71-76.
15. Васьков Д.В. Педагогічний контроль за фізичною підготовленістю учнів. Інформаційно-методичний вісник № 5-6, 1994, с. 77 - 81
16. Васьков Д.В. Регіональна програма фізичного виховання учнів I-XI класів. - Харків, 1995. - 52 с.

Vankov Yuri Vadimovitch,

"The Choice and Construction of Theoretical Component of Contents of Physical Education at Secondary Comprehensive School"

The thesis submitted for the Candidate Degree, specialization 13.00.01 - Theory and History of Pedagogics, Kharkov State Pedagogical University, named after G.Skovoroda, Kharkov, 1996.

The problem under research is the choice and organization of theoretical component of Physical Education contents at secondary comprehensive school. The necessity of including of certain combination of scientific theoretical knowledge into the contents of Physical Education (P.E.) as leading condition of mastering its basic constituent part - "activity method" - is theoretically grounded and experimentally proved. The method aims creation of deliberated approach to students' individual P.E. programmes as well as perfection and creation of integral conception of physical culture as a part of culture common to all mankind. General didactic algorithm of choice and organization of contents of theoretical component for school subjects, with "activity method" being its basic component, has been worked out. It has been stated that the main condition of efficiency of P.E. is the didactic logic of its theoretical component development in the process of teaching.

The results of the presented research work have been summarized in fifteen publications.

Васьков Юрий Вадимович,

"Отбор и конструирование теоретического компонента содержания физкультурного образования в средней общеобразовательной школе".

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 - теория и история педагогики;

Харьковский государственный педагогический университет им.Г.С.Сковороды, Харьков, 1996 г.

Исследуется проблема отбора и конструирования теоретического компонента содержания физкультурного образования в средней общеобразовательной школе. Теоретически обоснована и экспериментально

підтверджена необхідність включення określеного комплексу науково-теоретических знань в содержание фізкультурного образования как важного условия усвоения его ведущего компонента - "способы деятельности", осознанного принятия учащимися индивидуальных программ физического развития и усовершенствования, формирования в сознании учащихся целостного представления о физической культуре как части общей культуры. Разработан дидактический алгоритм отбора и конструирования содержания теоретического компонента для учебных предметов с ведущим компонентом - "способы деятельности". Установлено, что ведущим условием эффективного усвоения учащимися содержания физкультурного образования является дедуктивная логика раскрытия его теоретического компонента в процессе обучения.

Результаты исследования освещены в 15 публикациях.

Ключеві слова: фізична культура, фізичне виховання, фізкультурна освіта, теоретичний компонент змісту освіти, добір і конструювання, навчальний предмет, загальнодидактична модель навчального предмета, загальнодидактичний алгоритм добору і конструювання теоретичного компонента змісту освіти, провідний компонент змісту навчального предмета.

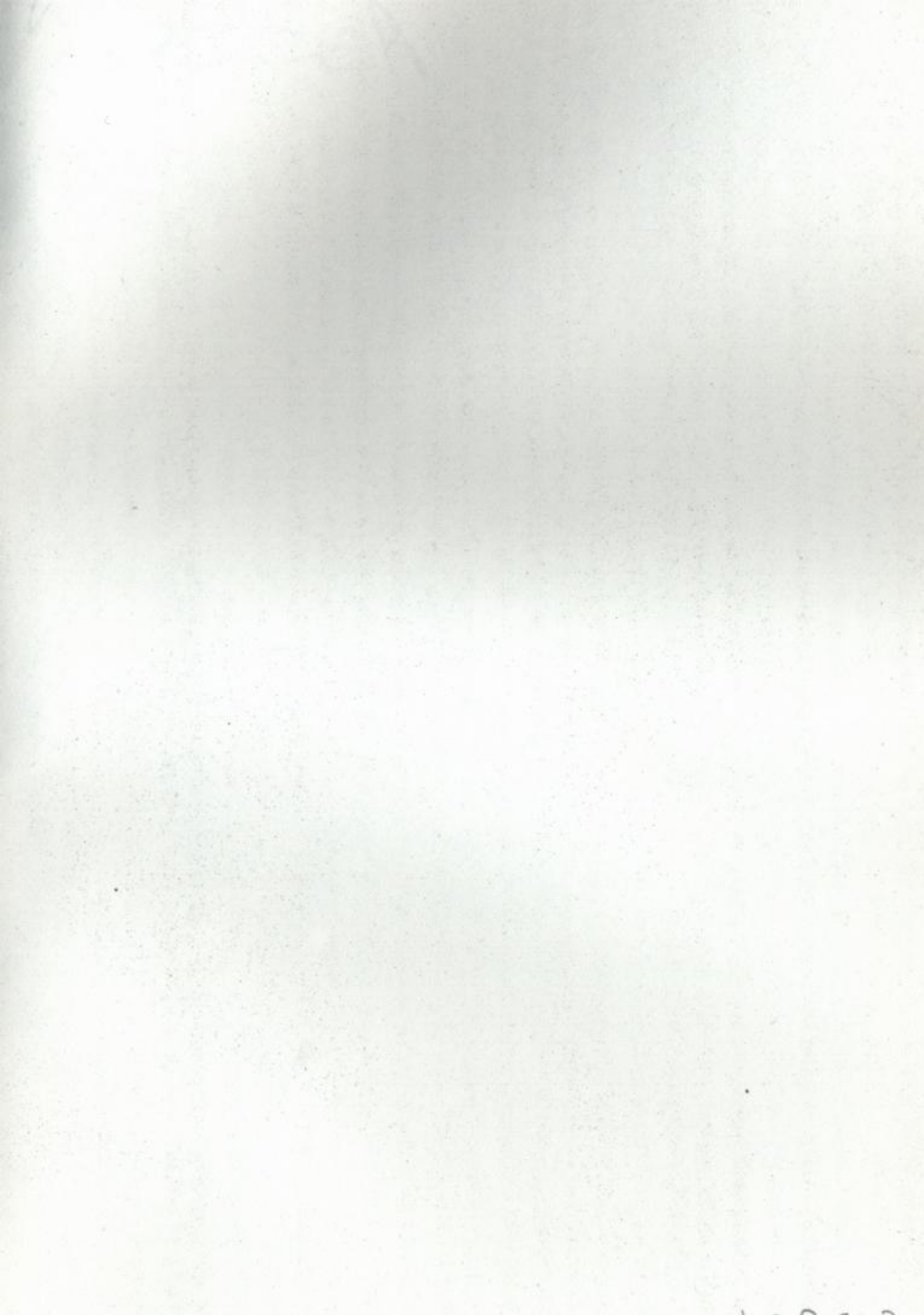

Юрій Вадимович Васьков

**ДОВІР І КОНСТРУВАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО КОМПОНЕНТА
ЗМІСТУ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В СЕРЕДНІЙ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ**

**Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук**

Підписано до друку 22.05.96. Друк. арк. 1,5. Обл. - вид. арк. 1,3
Формат паперу 60x84/16. Тир. 100.
Зам. 12/139-96

AB 35.071